

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Державна установа «Центральний методичний кабінет
підготовки молодших спеціалістів» МОЗ України

<p>ПОГОДЖЕНО</p> <p>Директор Державної установи «Центральний методичний кабінет підготовки молодших спеціалістів МОЗ України»</p> <p> Т.І. Чернищенко</p> 	<p>ЗАТВЕРДЖУЮ</p> <p>Заступник Директора Департаменту кадрової політики, освіти, науки та запобігання корупції МОЗ України</p> <p> О.П. Волосовець</p>
--	---

ОНКОЛОГІЯ

ПРОГРАМА

для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів
I—III рівнів акредитації за спеціальністю
5.12010101 «Лікувальна справа»

Київ
2011

ОНКОЛОГІЯ

Укладач

Л.А. Новицька — викладач-методист, викладач вищої категорії Вінницького базового медичного коледжу ім. Д.К. Заболотного, відмінник освіти України.

Програму розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії хірургічних дисциплін (протокол № 9 від 06 квітня 2011 р.) та методичної ради Вінницького медичного коледжу 12 квітня 2011 р., протокол № 8.

Програму розглянуто і схвалено опорною цикловою комісією дисциплін хірургічного профілю на спільному засіданні 4 жовтня 2011 р., протокол № 1

Рецензенти:

Б.О. Балух — доктор мед. наук, професор, завідувач кафедри онкології Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова;
П.Я. Одарченко — заслужений лікар України, головний лікар Вінницького обласного клінічного онкологічного диспансеру.

МОЗ України, 2011
© ВСВ “Медицина”, 2011

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Онкологічна захворюваність і смертність населення від злоякісних новоутворень прогресуючи зростає. Злоякісні новоутворення займають третє місце в світі в структурі смертності населення після серцево-судинних захворювань і травм. У зв'язку з цим особливе значення має удосконалення системи освіти студентів медичних коледжів. Це здійснюється шляхом виділення онкології в окремий предмет для вивчення студентами, що навчаються за спеціальністю “Лікувальна справа”.

Навчальну програму з дисципліни “Онкологія” складено для вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів I—III рівнів акредитації за спеціальністю 5.12010101 “Лікувальна справа” відповідно до складових галузевих стандартів вищої освіти — ОКХ і ОПП, затверджених МОН України і МОЗ України в 2011 р., та навчальних планів 2011 р.

Діяльність фельдшера передбачає самостійну роботу на першій ланці надання допомоги населенню, особливо в сільській місцевості, навчальна програма акцентує увагу на ролі фельдшера у своєчасному виявленні онкологічних захворювань як у дорослих так і у дітей, у проведенні диспансеризації хворих з передраковими захворюваннями та онкологічних хворих, наданні психологічної підтримки онкологічним хворим та їх рідним. Таким чином, для студентів, які навчаються за спеціальністю “Лікувальна справа”, ця дисципліна вкрай необхідна і важлива.

Програма охоплює вивчення питань загальної та спеціальної онкології на лекціях і навчальній практиці, а також під час самостійного вивчення матеріалу з окремих нозологій або їх повторення на суміжних клінічних дисциплінах. Для самостійного вивчення також відведені питання з охорони праці в онкології.

Програма передбачає надання в повному обсязі відповідних теоретичних знань, які дали б можливість виявляти ранні ознаки злоякісних пухлин, особливо зовнішньої локалізації, вміти грамотно орієнтувати пацієнта на подальше лікування.

Заплановано проведення навчальної практики під керівництвом викладача, на якій студенти повинні ознайомитися з елементами діагностики пухлин, набути практичні навички, необхідні для успішної майбутньої самостійної діяльності.

Наприкінці вивчення дисципліни “Онкологія” передбачено проведення диференційного заліку, орієнтовні питання до якого наведено в програмі.

Після вивчення дисципліни **студенти повинні знати:**

- структуру онкологічної допомоги в Україні;
- класифікації пухлин;
- фактори, що індують канцерогенез;
- основні ознаки доброякісних та злоякісних пухлин;
- передпухлинні стани;
- загальні принципи діагностики пухлин;
- діагностику та клінічні симптоми злоякісних пухлин різної локалізації;
- основи охорони праці в галузі онкології.

Студенти повинні вміти:

- обстежувати хворих з онкологічними захворюваннями та передраковими станами;
- виявляти ранні ознаки злоякісних пухлин;
- проводити диспансеризацію пацієнтів з передраковими станами та онкозахворюваннями;
- оформлювати різні форми звітності при онкозахворюваннях;
- застосовувати медичну етику та деонтологію щодо онкохворих та їх родичів;
- підготувати до операції онкохворого та здійснювати догляд за ним у післяопераційний період.

Студенти мають бути поінформовані про:

- особливості різних методів лікування злоякісних пухлин;
- епідеміологію злоякісних пухлин;
- біологічні особливості пухлинних клітин в організмі;
- паранеоплазію.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема	Кількість годин			
		Загальний обсяг	Лекції	Навчальна практика під керівництвом викладача	Самостійна робота
	Розділ 1. Загальна онкологія				
1	Організація онкологічної допомоги в Україні	2			2
2	Поняття про пухлини та пухлинний процес	6	2	4	
3	Передпухлинні стани	2			2
4	Охорона праці в онкології	2			2
5	Загальні принципи діагностики та лікування пухлин	4	2	2	
	Розділ 2. Спеціальна онкологія				
6	Пухлини шні та органів грудної клітки	4			4
7	Пухлини голови	4	2	2	
8	Пухлини травної системи: стравоходу, шлунка, кишок	6	2	4	
9	Пухлини травної системи: печінки та підшлункової залози	4			4
10	Пухлини статевих органів	4			4
11	Пухлини сечової системи	6	2	4	
12	Злоякісні пухлини шкіри. Лімфома Ходжкіна	10		4	6
	Усього	54	10	20	24

Примітка. Години для самостійної роботи студентів розподіляють за темами циклові (предметні) методичні комісії навчальних закладів.

САМОСТІЙНА РОБОТА

1. Структура онкологічної допомоги в Україні.
2. Епідеміологія злоякісних пухлин.
3. Диспансеризація: етапи, клінічні групи для диспансерного спостереження.
4. Основні форми звітності на первинній ланці надання медичних послуг та онкологічними лікувальними установами.
5. Передпухлинні стани.
6. Поняття про паранеоплазію.
7. Рак щитоподібної залози. Фактори ризику, клінічні прояви, діагностика, додаткові методи обстеження.
8. Мастопатія. Клінічні прояви, особливості діагностики, принципи лікування.
9. Рак молочної залози. Клінічні прояви, особливості діагностики.
10. Хвороба Педжета. Клінічні прояви, особливості діагностики.
11. Самообстеження молочних залоз.
12. Рак легень: первинний та метастатичний. Сприятливі фактори виникнення, основні клінічні ознаки, методи діагностики та особливості лікування.
13. Роль фельдшера у діагностиці пухлин зовнішньої локалізації.
14. Рак печінки: первинний та метастатичний. Клінічні прояви, діагностика, тактика фельдшера.
15. Рак підшлункової залози. Основні клінічні прояви, тактика фельдшера. Лікування та прогноз.
16. Роль фельдшера у виявленні ранніх ознак злоякісних пухлин органів черевної порожнини.
17. Рак передміхурової залози. Клінічні ознаки, особливості метастазування, діагностика, принципи лікування.
18. Передракові захворювання статевого члена: папіломатоз, лейкоплакія, еритроплакія. Клінічні прояви, діагностика, профілактика.
19. Рак статевого члена. Причини, клінічні форми, особливості перебігу, діагностика, профілактика.
20. Тактика фельдшера у разі виявлення пухлин зовнішньої локалізації.
21. Рак яєчників: первинний та метастатичний. Клінічні прояви, діагностика.
22. Міома матки. Клінічні ознаки, діагностика, тактика фельдшера.
23. Рак тіла матки. Клінічні ознаки, діагностика, тактика фельдшера.
24. Поняття про облігатні передраки: пігментна ксеродерма, хвороба Боуена. Діагностика та лікування.
25. Поняття про факультативні передраки шкіри: кератоз старих людей, шкірний ріг. Діагностика та лікування.
26. Базаліома шкіри. Особливості перебігу та лікування.
27. Рак шкіри. Сприятливі фактори виникнення, клінічні прояви, методи діагностики та лікування, тактика фельдшера.
28. Меланома шкіри. Сприятливі фактори виникнення, клінічні прояви, методи діагностики та лікування, тактика фельдшера.
29. Лімфома Ходжкіна. Основні клінічні прояви, особливості лікування.

ЗМІСТ

Розділ 1. Загальна онкологія

Тема 1. Організація онкологічної допомоги в Україні

САМОСТІЙНА РОБОТА

Організація онкологічної допомоги в Україні. Структура онкологічної служби. Статистика та епідеміологія злоякісних пухлин. Диспансеризація: етапи, клінічні групи для диспансерного спостереження. Основні форми звітності на первинній ланці надання медичних послуг та онкологічними лікувальними установами.

Тема 2. Поняття про пухлини та пухлинний процес

ЛЕКЦІЯ

Поняття про онкологію як науку, що вивчає пухлини.

Пухлини: визначення, біологічні особливості пухлинних клітин в організмі (автономність, анаплазія, інвазійний ріст, метастазування).

Фактори, що індукують канцерогенез (хімічні канцерогенні речовини, радіація, роль ендокринних порушень, пухлинні віруси), роль фельдшера.

Класифікація пухлин (клінічна, морфологічна, гістогенетична, за системою TNM).

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Знайомство з роботою онкологічного диспансеру. Формування клінічних груп для диспансерного спостереження. Допомога в проведенні диспансеризації населення. Знайомство з основними формами звітності.

Практичні навички:

- формування клінічних груп для диспансерного спостереження;
- допомога в проведенні диспансеризації населення;
- заповнення основних форм звітності.

Тема 3. Передпухлинні стани

САМОСТІЙНА РОБОТА

Передпухлинні стани (облігатний передрак та факультативний передрак). Поняття про паранеоплазію.

Тема 4. Охорона праці в онкології

САМОСТІЙНА РОБОТА

Види інструктажів з охорони праці та дотримання правил з охорони праці. Особливості охорони праці в онкології.

Проведення інфекційної безпеки та інфекційний контроль.

Індивідуальні засоби захисту під час проведення променевої терапії онкологічним хворим.

Тема 5. Загальні принципи діагностики та лікування пухлин

ЛЕКЦІЯ

Загальні принципи діагностики пухлин (пребластоматозний передрак, доклінічний передрак, перші клінічні прояви). Первинна діагностика (анамнез, об'єктивне обстеження). Поглиблена діагностика (лабораторні дослідження, рентгенологічні обстеження, УЗД, ендоскопія, біопсія, цитологічні та гістологічні дослідження тощо).

Ступінь ризику виникнення злоякісних пухлин. Виявлення, лікування та диспансеризація хворих з високим ступенем ризику виникнення онкологічних захворювань.

Поняття про медичну етику та деонтологію.

Профілактика злоякісних пухлин (індустріальний шлях, гігієнічний шлях, клінічний шлях профілактики). Роль фельдшера.

Загальні методи лікування: хірургічний, променевий, медикаментозний, комбінований.

Хірургічне лікування — операції радикальні та паліативні, загальні принципи підготовки до операції, особливості післяопераційного догляду.

Променева терапія — зовнішнє, внутрішньопорожнинне, внутрішньотканинне та внутрішньопухлинне опромінення. Променеві реакції: місцеві та загальні, запобігання їм та лікування.

Медикаментозна терапія — хіміотерапія, гормонотерапія, імунотерапія та симптоматичне лікування. Хіміотерапія — особливості введення хіміопрепаратів, побічна дія та допомога при ній. Гормонотерапія — поєднання з іншими методами. Побічна дія гормонотерапії та допомога при ній. Імунотерапія — поєднання з іншими методами. Симптоматичне лікування.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Схема обстеження хворих з онкологічними захворюваннями та передраковими станами. Проведення первинної діагностики та знайомство з поглибленою діагностикою.

Знайомство з різними методами лікування онкологічних хворих.

Здійснення догляду за онкологічними хворими.

Вивчення інструктажів з техніки безпеки. Проведення інфекційної безпеки та інфекційний контроль. Ознайомлення із індивідуальними засобами захисту під час проведення променевої терапії онкологічним хворим.

Практичні навички:

- вміти обстежити онкологічних хворих та хворих з передраковими станами;
- вміти пропальпувати лімфатичні вузли;
- вміти провести первинну діагностику онкологічного хворого;
- здійснити догляд за онкологічним хворим;
- дотримуватися техніки безпеки.

Розділ 2. Спеціальна онкологія

Тема 6. Пухлини шії та органів грудної клітки

САМОСТІЙНА РОБОТА

Рак щитоподібної залози. Передракові захворювання, фактори ризику, клінічні ознаки, діагностика, додаткові методи обстеження.

Пухлини молочної залози: мастопатія, рак, хвороба Педжета. Клінічні прояви, особливості діагностики. Самообстеження молочних залоз.

Рак легень: первинний та метастатичний. Сприятливі фактори виникнення, основні клінічні ознаки, методи діагностики та особливості лікування.

Роль фельдшера у діагностиці пухлин зовнішньої локалізації.

Тема 7. Пухлини голови

ЛЕКЦІЯ

Пухлини головного мозку: первинні та метастатичні. Клінічна картина (загальні симптоми та вогнищеві), діагностика пухлин головного мозку.

Ретинобластома, основні прояви, діагностика.

Рак нижньої губи: ендофітний та екзофітний рак. Фактори ризику для його розвитку, клінічні прояви, діагностика. Роль фельдшера в первинній діагностиці раку нижньої губи.

Рак слизової оболонки ротової порожнини. Клінічні прояви, принципи лікування.

Рак язика. Клінічні прояви, діагностика, принципи лікування.

Роль фельдшера у діагностиці пухлин зовнішньої локалізації.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Участь в обстеженні та догляді за тематичними хворими. Догляд за хворими з трахеостомою. Підготовка хворих до оперативних втручань. Проведення маніпуляцій тематичним хворим.

Практичні навички:

- вміти провести обстеження тематичного хворого;
- уміти доглядати за тематичним хворим;
- підготувати тематичного хворого до операції.

Тема 8. Пухлини травної системи: стравоходу, шлунка, кишок

ЛЕКЦІЯ

Рак стравоходу. Сприятливі фактори виникнення, клінічний перебіг, діагностика, методи лікування.

Рак шлунка. Сприятливі фактори виникнення, клінічні ознаки, діагностика, метастазування, методи лікування.

Рак кишок. Клінічні ознаки, ускладнення, діагностика.

Рак прямої кишки. Клінічна картина, діагностика, тактика фельдшера, принципи лікування.

Роль фельдшера у виявленні ранніх ознак злоякісних пухлин органів черевної порожнини.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Участь в обстеженні та догляді за тематичними хворими. Догляд за хворими з гастростомою та сигмостомою. Участь у підготовці хворих до оперативних втручань. Проведення маніпуляцій тематичним хворим.

Практичні навички:

- вміти провести обстеження тематичного хворого;
- проведення догляду за тематичним хворим;
- догляд за хворими з гастростомою та сигмостомою;
- підготувати тематичного хворого до операції.

Тема 9. Пухлини травної системи: печінки та підшлункової залози

САМОСТІЙНА РОБОТА

Рак печінки: первинний та метастатичний. Клінічні прояви, діагностика, тактика фельдшера.
Рак підшлункової залози. Основні клінічні прояви, тактика фельдшера. Лікування та прогноз.
Роль фельдшера у виявленні ранніх ознак злоякісних пухлин органів черевної порожнини.

Тема 10. Пухлини статевих органів

САМОСТІЙНА РОБОТА

Рак передміхурової залози. Клінічні ознаки, особливості метастазування, діагностика, принципи лікування.
Пухлини статевого члена. Передракові захворювання: папіломатоз, лейкоплакія, еритроплакія. Клінічні прояви, діагностика, профілактика.

Рак статевого члена. Причини, клінічні форми (сосочкова, виразкова та вузлувата), особливості перебігу, діагностика, профілактика.
Тактика фельдшера у виявленні пухлин зовнішньої локалізації.
Рак яєчників: первинний та метастатичний. Клінічні прояви, діагностика.
Пухлини матки: міома та рак тіла матки. Клінічні ознаки, діагностика, тактика фельдшера.

Тема 11. Пухлини сечової системи

ЛЕКЦІЯ

Рак нирок. Основні клінічні ознаки, методи діагностики та лікування.
Пухлина Вільмса. Основні клінічні прояви, діагностика та лікування.
Пухлини сечового міхура: папіломи та рак. Етіологічні фактори, клінічні прояви, діагностика, лікування, профілактика.

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Обстеження та догляді за тематичними хворими. Догляд за хворими з цистостомою. Підготовка хворих до оперативних втручань. Проведення маніпуляцій тематичним хворим.

Практичні навички:

- уміти провести обстеження тематичного хворого;
- проведення догляду за тематичним хворим;
- догляд за хворими з цистостомою;
- підготувати тематичного хворого до операції.

Тема 12. Злоякісні пухлини шкіри. Лімфома Ходжкіна

НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВИКЛАДАЧА

Обстеження хворих із зовнішньою локалізацією пухлин.
Обстеження та догляд за тематичними хворими.
Підготовка хворих до оперативних втручань.
Проведення маніпуляцій тематичним хворим.

Практичні навички:

- діагностувати пухлини шкіри;
- вміти провести первинне обстеження тематичного хворого;
- проведення догляду за тематичним хворим.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Поняття про облигатні передраки: пігментна ксеродерма, хвороба Боуена. Поняття про факультативні передраки шкіри: кератоз старих людей, шкірний ріг. Діагностика та лікування.

Базаліома шкіри. Особливості перебігу та лікування.
Рак шкіри. Сприятливі фактори виникнення, клінічні прояви, методи діагностики та лікування, тактика фельдшера.
Меланома шкіри. Сприятливі фактори виникнення, клінічні прояви, методи діагностики та лікування, тактика фельдшера.
Лімфома Ходжкіна. Основні клінічні прояви, особливості лікування.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК

1. Здійснити первинну діагностику пацієнта з підозрою на пухлинний процес.
2. Провести пальпацію лімфатичних вузлів.
3. Здійснити догляд за хворим з трахеостомою.
4. Здійснити догляд за хворим з гастростомою, сигмостомою, епіцистостомою.
5. Здійснити догляд за хворим із сигмостомою.
6. Здійснити догляд за хворим з епіцистостомою.
7. Здійснити обстеження хворого з пухлиною зовнішньої локалізації.
8. Здійснити обстеження хворого з пухлиною щитоподібної залози.
9. Здійснити обстеження хворого з пухлиною молочної залози.
10. Продемонструвати самообстеження молочних залоз.
11. Заповнити документацію на хворого, в якого вперше діагностовано онкопатологію.
12. Взяти хворого з онкопатологією на диспансерний облік.
13. Заспокоїти хворого, якому сповістили про діагностовану в нього злоякісну пухлину.
14. Застосування правил етики та деонтології.
15. Підготувати онкохворого до планової операції на органі черевної порожнини.
16. Здійснити догляд за хворим після операції на органі черевної порожнини.
17. Здійснити догляд за хворою після мастектомії.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1. Біологічні особливості пухлинних клітин в організмі.
2. Фактори, що індукують канцерогенез.
3. Класифікація пухлин.
4. Загальні принципи діагностики пухлин — первинна та поглиблена діагностика.
5. Ступінь ризику виникнення злоякісних пухлин.
6. Поняття про медичну етику та деонтологію.
7. Профілактика злоякісних пухлин.
8. Хірургічне лікування злоякісних пухлин, загальні принципи підготовки до операції, особливості післяопераційного догляду.
9. Променева терапія, особливості застосування; променеві реакції, запобігання їх та лікування.
10. Хіміотерапія — особливості введення препаратів, побічна дія та допомога при ній.
11. Гормонотерапія — побічна дія гормонотерапії, допомога при ній.
12. Симптоматичне лікування.
13. Пухлини головного мозку: первинні та метастатичні. Клінічна картина (загальні симптоми та вогнищеві), діагностика пухлин головного мозку.
14. Ретинобластома, основні прояви, діагностика.
15. Рак нижньої губи: ендофітний та екзофітний. Фактори ризику для його розвитку, клінічні прояви, діагностика. Роль фельдшера в первинній діагностиці раку нижньої губи.
16. Рак язика. Клінічна картина, діагностика, принципи лікування.
17. Рак слизової оболонки ротової порожнини. Клінічні прояви, принципи лікування.
18. Передракові захворювання щитоподібної залози. Фактори ризику, клінічні прояви, діагностика, додаткові методи обстеження.
19. Рак стравоходу. Сприятливі фактори виникнення, клінічний перебіг, діагностика, методи лікування.
20. Рак шлунка. Сприятливі фактори виникнення, клінічні ознаки, діагностика, метастазування, методи лікування.
21. Рак кишок. Клінічні ознаки, ускладнення, їх діагностика.
22. Рак прямої кишки. Клінічний перебіг, діагностика, тактика фельдшера, принципи лікування.
23. Рак нирки. Основні клінічні ознаки, методи діагностики та лікування.
24. Пухлина Вільмса. Основні клінічні прояви, діагностика та лікування.
25. Пухлини сечового міхура: папіломи та рак. Етіологічні фактори, клінічні прояви, діагностика, лікування, профілактика.
26. Меланома шкіри. Сприятливі фактори виникнення, клінічні прояви, методи діагностики та лікування, тактика фельдшера.
27. Лімфома Ходжкіна. Основні клінічні прояви, особливості лікування.
28. Рак легень: первинний та метастатичний. Сприятливі фактори виникнення, основні клінічні ознаки, методи діагностики та особливості лікування.
29. Особливості догляду за хворими з трахеостомами, гастростомами, сигмостомами, епіцистостомами.

ЛІТЕРАТУРА

- Медсестринство в онкології: підручник / за ред. Л.М. Ковальчука. — К.: Медицина, 2011. — 512 с.*
Севідов В.В., Касевич Н.М. Онкологія: підручник. — К.: Медицина, 2011. — 216 с.
Касевич Н.М. Медсестринська етика і деонтологія: підручник. — К.: Медицина, 2010. — 200 с.
Скачко Б.Г. Рак. Профілактика. Лікування. Реабілітація (Серія “Шлях до здоров’я”). — К.: Медицина, 2006. — 160 с.
Касевич Н.М., Шаповал К.І. Охорона праці та безпека життєдіяльності медичних працівників: підручник. — К.: Медицина, 2010. — 248 с.
Онкологія / В.П. Баштан, А.Л. Одабаш’ян, П.В. Шелешка. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2003.
Онкологія / Б.Т. Белінський, Ю.М. Стернюк, Я.В. Шпарик. — К.: Здоров’я, 2001.
Зарянская В.Г. Онкологія для медичних коледжів. — Ростов-на-Дону: Феникс, 2006.
Довідник з онкології / За ред. проф. С.О. Шалімова. — К.: Здоров’я, 2000.
Дрижак В.І., Домбрович М.І. Медсестринство в онкології. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2001.